

BARBARA KOVAČEVIĆ

Ljeto nam se vratilo...

„Koje godišnje doba najviše volite?” – pitanje je iz školskih leksikona (ako uopće više postoji populacija koja zna što je to) na koje bi mnogi od nas, da im se ono danas postavi, zasigurno odgovorili – ljeto. I ovo smo ljeto, pogotovo nakon razdoblja pandemijskoga *lock downa*, dočekali kao pušteni s lanca. Ljetu se najviše veselimo zbog godišnjih odmora i svih čari koje nam to godišnje doba pruža. Stoga je nevažno hoćemo li ga provesti na usijanome velegradskom asfaltu ili na kojemu od morskih odredišta. Život tijekom ljeta uglavnom poprimi neki laganiji i sporiji ritam (od toga se izuzimaju turistički radnici kojima je ovo doba najveće financijske berbe). Sretnici kojima je ljeto razdoblje odmora, studiozno se za njega pripremaju odlaskom u teretane i dijetnom prehranom u želji da što bolje izgledaju u kupaćim kostimima ili unaprijed planiraju provode na jadranskim odredištima. Ljeto je sinonim za kupanje u moru, gužvu na plažama, ležanje pod suncobranom, ispijanje osvježavajućih pića, zabavu po terasama i klubovima, obiteljska okupljanja i susrete s prijateljima, lako štivo ili, pak, beletristiku koju tijekom godine gomilamo na hrpu koju ćemo progutati čitajući tijekom odmora...

Iako mnogi negoduju zbog vrućine i gužve, blagodati sunčanoga vremena očituju se u obilju voća i povrća koje se u ljetnome razdoblju može naći na našim stolovima. Ovom ćemo se prigodom osvrnuti na frazeme koji se svojim imeničkim sastavnicama uklapaju u ljetnu scenografiju, a odnose se na slasne ljetne plodove – lubenice, dinje i grožđe. To su fitonimni frazemi *obrați bostan i biti (naći se) u nebranom (neobranom) grožđu*, kojima se izražava stradanje zbog vlastitih postupaka ili neugodne situacije u kojoj se pojedinac zatekao.

Iako se lubenica i dinja obično smatraju voćem, one su zapravo povrće poput bundeve, tikvice i krastavaca. Lubenica može biti duguljastoga ili okrugloga oblika s debelom zelenom korom, koja može biti pjegava ili prugasta, i sa sočnom crvenkastom unutrašnjošću prošaranom sjemenkama. Vodenasti i osvježavajući plodovi rashlađene lubenice idealna su poslastica u vrućim ljetnim danima. Za razliku od plodova lubenice

da je prvotni oblik toga frazema glasio *obrati zelen bostan*, pri čemu pridjev *zelen* opisuje spomenuto voće kao nezrelo. Međutim, značenje frazema moglo bi se dovesti u svezu i sa samim činom obiranja bostana, što je fizički iznimno zahtjevan posao, pogotovo ako je riječ o teškim plodovima lubenicama.

Vinova loza jedna je od najstarijih kultiviranih biljaka. Smatra se da je isprva uzgajana u Zakavkazju, sjevernom Iranu te Maloj Aziji i Srednjoj Aziji, a zatim se u predrimsko doba proširila Europom. Bobice grožđa, te čudesne kuglice zdravlja, poznate su od davnina kao hrana bogova. Stari su Rimljani, pogotovo oni dobrostojeći, uživali u plodovima vinove loze, u njihovoj je blizini uvijek bila puna zdjela grožđa, ali i pune čaše vina. Nutricionisti danas groždani sok zbog njegove hranjivosti i korisnosti uspoređuju s mlijekom. Stoga ne čudi činjenica da su vinogradi u prošlosti bili posebno čuvani. Čuvari vinograda, takozvani pudari, čuvali su vinograde i neubrano grožđe od lopova koje su, kad bi ih uhvatili, znali izudarati štapom. Smatra se da je takva pozadinska slika prisutna u semantičkome talogu

frazema *biti (naći se) u nebranom (neobranom) grožđu* u značenju 'biti (naći se) u neprilici, biti (naći se) u nezgodnome (teškome) položaju'. Osim frazema *biti (naći se) u nebranom (neobranom) grožđu* u hrvatskome jeziku postoji i antonimni frazem *izvući se / izvolaći*

plodovi su dinje manji, njihova je kora naborana ili mrežasta s režnjevima, a u unutarnjemu jestivom narančastom dijelu nalazi se šupljina ispunjena sjemenkama. Frazem *obrati bostan* u značenju 'loše proći, nastradati, pretrpjeti neuspjeh' u semantičkome talogu nosi sliku lubenica ili dinja. Sam turcizam *bostan* u hrvatskome jeziku upotrebljava se regionalno. Isprva je označavao vrt u kojemu rastu dinje i lubenice, a zatim se počeo upotrebljavati i za same plodove – dinje i lubenice. U turski je jezik riječ *bostan* posuđena iz perzijskoga jezika (*būstān*), u kojemu znači 'vrt' ili, doslovno, 'mirisno mjesto'. Značenje frazema *obrati bostan* jasnije je i razumljivije ako znamo

se iz nebranog (neobranog) grožđa u značenju 'izvući se / izvlačiti se iz neprilike, spasiti se / spašavati se iz sumnjive (nečasne) situacije', te frazem uhvatiti (zateći) koga u nebranom (neobranom) grožđu u značenju 'uhvatiti (zateći) koga u neprilici (nezgodnome, teškome položaju)'.

Iako su frazemi *obrati bostan* i *biti (naći se) u nebranom (neobranom) grožđu* konceptualno vrlo bliski jer izražavaju stradanje zbog vlastitih postupaka ili isprovocirane neugodne situacije, možemo zaključiti da je frazem *obrati bostan* zasigurno nastao u područjima u kojima uspijevaju dunje i lubenice, a frazem *biti (naći se) u nebranom (neobranom) grožđu* u područjima koja imaju vinogradarsku tradiciju. Oba su frazema kulturološki vrlo specifična i proširena na južnoslavenskome prostoru.

Tko s vragom tikve sadi, obere bostan...

Sudeći po iznimno lošem plasmanu ovogodišnjeg voća i povrća, neretvanski seljak je zaista obrao bostan.

O da, onog trena kad prodaja samo malo klizne na dolje, gazda odmah traži krivce i netko mora obrati bostan, ako ništa drugo barem da ostalima u svojoj jazbini natjera strah u kosti

Skupina vještica koja je htjela održati sastanak u drušvenim prostorijama Stockporta, našla se u neobranom grožđu. Rekli su im da pokupe svoje metle jer klupski prostor pripada lokalnoj župi.

Internetski divovi poput Googlea i Facebooka našli su se u nebranom grožđu zbog povreda privatnosti, poput tajnog praćenja lokacija korisnika i prodaje osobnih podataka oglašivačima bez znanja korisnika.

Iako je svaki dan promet bio preusmjeren na nekoliko sati (5. 4. zbog skidanja gornje asfaltnog sloja, a 6. 4. zbog asfaltiranja), vozači su se našli u nebranom grožđu. Dugačke kolone automobila i drugih prometala stvorile su se istočno i zapadno od križanja po Maksimirskoj te na Sveticama.